

PROGRAM NAUCZANIA WYCHOWANIA DO ŻYCIA W RODZINIE DLA KLAS I-III W LICUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCYM „WĘDRUJĄC KU DOROSŁOŚCI”, TERESA KRÓL, WYDAWNICTWO RUBIKON

Program „*Wędrując ku dorosłości*”. *Wychowanie do życia w rodzinie dla klas I–III szkół ponadgimnazjalnych* jest realizacją podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół z dnia 23 grudnia 2008 roku (Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej opublikowane w Dzienniku Ustaw z dnia 15 stycznia 2009 r., Nr 4, poz. 17).

Cele edukacyjne

1. Rozwijanie umiejętności rozwiązywania problemów związanych z podejmowaniem decyzji dotyczących wyboru drogi życiowej, w tym pełnienia ról małżeńskich i rodzicielskich.
2. Pogłębienie problematyki przyjaźni, miłości, ludzkiej płciowości, prokreacji i funkcji rodziny.
3. Przyjęcie pozytywnej postawy wobec życia ludzkiego, rodziny, dziecka, osób niepełnosprawnych, osób starych, zdrowia własnego i innych.

Zadania szkoły

1. Pomoc w kształtowaniu prawidłowych relacji we własnej rodzinie. Integrowanie działań szkoły i rodziny.
2. Wspieranie rodziny w przygotowaniu młodego człowieka do pełnienia ról małżeńskich i rodzicielskich oraz samodzielności i odpowiedzialności.
3. Ukazanie płciowości w kontekście wartości życia ludzkiego, miłości, odpowiedzialności, małżeństwa, rodziny.
4. Przekazywanie rzetelnej wiedzy o rozwoju człowieka w wymiarze biologicznym, psychicznym, społecznym i duchowym.

Osiągnięcia

W toku realizacji zajęć uczeń:

1. Uświadomi sobie potrzebę dążenia do integracji sfery psychicznej, duchowej i biologicznej.
2. Dzięki zdobytej wiedzy i wytworzonym umiejętnościom przygotowuje się do dojrzałego funkcjonowania w życiu rodzinnym.
3. Pozna podstawowe zasady postępowania w sferze ludzkiej płciowości i płodności.
4. Uświadomi sobie potrzebę podejmowania odpowiedzialnych decyzji dotyczących wyboru drogi życiowej.
5. Potrafi odpowiedzieć sobie na pytania: Kim jest człowiek? Jakiesą jego cele i zadania życiowe? Jaki jest sens życia?

Treści programowe zostały ujęte w zagadnienia dotyczące:

1. Człowieka,
2. Miłości i seksualności,
3. Małżeństwa,
4. Biologii prokreacji,
5. Rodziny.

PLAN DYDAKTYCZNY

Przedmiot: **Wychowanie do życia w rodzinie**

Klasa: **1 LICEUM**

9 godzin wspólnie, 5 osobno z dziewczętami i chłopcami

Lp	Temat	Cele i treści zajęć	Uwagi
1	Wychowanie do życia w rodzinie w nauczaniu szkolnym, miłość, czyli o lekcyjach wychowania do życia w rodzinie. Przedstawienie celów i treści programu nauczania.	Dojrzała postawa wobec płciowości zadaniem życiowym każdego człowieka. 2. Uczestnictwo w zajęciach jako świadomy wybór. 3. Treści i cele zajęć WdZwR w szkole ponadgimnazjalnej. 4. Zasady i reguły pracy na zajęciach. 5. Oczekiwania uczniów wobec przedmiotu.	
	2. Kim jest człowiek? Jaki jest sens jego życia?	Człowiek istotą wielowymiarową. 2. Ujęcie filozoficzne, społeczne i biologiczne istoty ludzkiej. 3. Godność osoby ludzkiej i wyznawany system wartości. 4. Człowiek i różne jego zachowania: zdolny do heroizmu i poświęcenia, ale także do podłości i okrucieństwa. 5. Integralna wizja osoby. 6. Poczucie sensu życia człowieka.	
	3. Aby skutecznie porozumiewać się z innymi.	Poziom werbalny i niewerbalny komunikacji międzyludzkiej. 2. Bariery komunikacyjne. 3. Sposoby poprawy efektywności komunikacji. 4. Pięć poziomów słuchania. 5. Rola empatii w budowaniu relacji międzyludzkich.	
	4. Sztuka życia.	Rozpoznawanie i wyrażanie uczuć w konstruktywny sposób. 2. Inteligencja emocjonalna a jakość życia społecznego. 3. Umiejętność wyrażania własnego zdania, czyli o asertywności. 4. Sztuka asertywnego wyrażania próśb. 5. Umiejętności negocjacyjne; techniki negocjacji.	
	5. Rozwój człowieka.	Metamorfoza człowieka. 2. Różne u różnych ludzi tempo, rytm i jakość rozwoju. 3. Czynniki warunkujące rozwój człowieka: • zadatki dziedziczne, • własna aktywność, • działanie środowiska. 4. Okresy rozwojowe: od życia płodowego do okresu dorosłości (okres prenatalny, noworodkowy, niemowlęcy, poniemowlęcy, średniego i późnego dzieciństwa, adolescencji, dorosłości). 5. Potrzeba akceptacji, bezpieczeństwa i miłości dla właściwego rozwoju małego dziecka. Skutki braku zaspokojenia tych potrzeb.	

6. Fazy rozwoju psychoseksualnego i kształtowanie się ról płciowych.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Płciowość – jako integralny składnik ludzkiej osobowości. 2. Rozwój psychoseksualny w kolejnych fazach życia: <ul style="list-style-type: none"> • niemowlęstwo, • wczesne dzieciństwo, • wiek zabawy, • okres latencji • okres dojrzewania (faza przedpokwitaniowa, pokwitaniowa, młodzięcza). 3. Akceptacja własnej płci. 4. Dojrzewanie fizyczne a dojrzewanie psychiczne i społeczne; akceleracja.
7. Dojrzałość człowieka. Trudności okresu dorastania.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kryteria dojrzałości człowieka i zadania rozwojowe: <ol style="list-style-type: none"> a) sfera biologiczna, b) sfera psychiczna i emocjonalna, c) sfera społeczna, d) sfera duchowa. 2. Trudności i problemy dojrzewania (faza młodzięcza). Sposoby radzenia sobie z nimi. 3. Standardy poradnictwa instytucjonalnego (młodzieżowego i rodzinnego). 4. Poradnie i specjaliści udzielający pomocy.
8. Kobiecość -męskość. Różnice i komplementarność	<ol style="list-style-type: none"> 1. Płciowość jako wymiar biologiczny, psychiczny i kulturowy. 2. Modele kobiecości i męskości; wzorce płci. 3. Komplementarność płci, czyli o wzajemnym uzupełnianiu się i dopełnianiu w sferach fizycznej, psychicznej, emocjonalnej i społecznej. 4. Urzeczywistnianie płciowości człowieka w intymnej sferze małżeństwa. 5. Proces przeobrażeń koncepcji męskości i kobiecości we współczesnej kulturze, m.in. panujące stereotypy a role kobiet i mężczyzn.
9. Spotkania i rozstania/ <i>podział na grupy dziewcząt i chłopców/.</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Miłość samego siebie, samoakceptacja. 2. Czekanie na miłość. 3. Zauroczenie, zakochanie, „miłość od pierwszego wejrzenia”. 4. Idealizacja partnera a prawda o drugim człowieku. 5. Etapy rozwoju miłości. 6. Znaki miłości. 7. Proces „odkochiwania
10. Radość dawania i otrzymywania, czyli natura miłości.	<p>Natura miłości: zaangażowanie, altruizm, empatia.</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. Dawca jednocześnie biorcą, czyli o fenomenie miłości. 3. Trzy typy miłości: <ul style="list-style-type: none"> • „pod warunkiem”, • „z powodu”, • miłość bezwarunkowa.
11. Kochać i być kochanym/kochaną.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Rodzaje miłości: epithumia, eros, storge, phileo, agape. 2. Miłość prawdziwa (dojrzała) – to znaczy jaka? 3. Cechy miłości małżeńskiej (prawdziwie ludzka, wierna i wyłączna, płodna).
12. Czekać-nie czekać?, czyli o inicjacji seksualnej / <i>podział na grupy dziewcząt i chłopców/.</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Dojrzałość biologiczna a psychiczna i społeczna nastolatka; zjawisko akceleracji. 2. Istota aktu seksualnego. 3. Motywy inicjacji seksualnej – fakty i mity. 4. Przedwczesna inicjacja seksualna a nietrwałość związków. 5. Konsekwencje biomedyczne, psychiczne i społeczne przedwczesnej inicjacji seksualnej. 6. Współżycie seksualne a więź na płaszczyźnie emocjonalnej i duchowej; zobowiązania psychiczne i moralne.

<p>13. „NIE” dla presji seksualnej /<i>podział na grupy dziewcząt i chłopców/.</i></p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Człowiek – istotą płciową w sferze popędowej, emocji, uczuć wyższych i w sferze duchowej. 2. Przejawy płciowości człowieka: napięcia seksualne, podniecenie, działanie seksualne. 3. Seks a moralność; brak zgody na krzywdę. 4. Potrzeba kontroli rozumu, woli oraz wypracowanego systemu wartości, aby drugi człowiek był traktowany podmiotowo, nie przedmiotowo. 5. „Szybkie numerki” i co dalej... 6. Moda na używki zamiast racjonalnego myślenia. 7. Umiejętność mówienia „NIE” w sytuacji presji seksualnej.
<p>14. O integracji seksualnej, czyli seksualnej dojrzałości/<i>podział na grupy dziewcząt i chłopców/.</i></p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wypracowanie umiejętności kierowania własnymi pragnieniami erotycznymi i seksualnymi – jako podstawowa potrzeba dojrzałej miłości. 2. Erotyzacja przekazów medialnych a rzeczywistość. Problem pornografii. 3. Integracja seksualna jako zjednoczenie sfery popędowej z emocjonalną (uczuciową), intelektualną (poznawczą) oraz duchową (hierarchią wartości i woliwną). 4. Zaangażowanie we własną integrację seksualną. 5. Etapy integracji seksualnej. 6. Wierność i zaufanie – podstawą prawdziwych i głębokich więzi w małżeństwie i rodzinie.

PLAN DYDAKTYCZNY

Przedmiot: **Wychowanie do życia w rodzinie**

Klasa: **2 LICEUM**

9 godzin wspólnie, 5 osobno z dziewczętami i chłopcami

Lp	Temat	Cele i treści zajęć	Uwagi
1	1. Przedstawienie celów i treści programu nauczania. Zaburzenia w osiąganiu tożsamości płciowej.	1. Zagadnienia, które będą przedmiotem zajęć w drugiej klasie WdŻwR. 2. Płeć jako ogół cech charakterystycznych dla mężczyzn i kobiet: płeć chromosomalna (genotypowa), gonadalna, genitalna, hormonalna, metrykalna (socjalna). 3. Współczesne zjawisko kulturowe – teoria płci społecznej (gender). 4. Zaburzenia w identyfikacji płciowej (nieokreślona płeć biologiczna, transseksualizm, transwestytyzm). 5. Trudności w osiąganiu tożsamości płciowej, możliwości pomocy.	
	2. Przemoc i przestępstwa seksualne/ <i>podział na grupy dziewcząt i chłopców/</i> .	Normy zachowań seksualnych; trzy funkcje seksualności (biologiczna, psychologiczna, społeczna). 2. Nieprawidłowości życia psychoseksualnego (pedofilia, kazirodztwo, gwałt, ekshibicjonizm, sadyzm, masochizm). 3. Przemoc seksualna, w tym sexting; sposoby obrony. 4. Niepokojące sygnały; zanim człowiek zdecyduje się na wspólne życie. 5. Zapobieganie przemocy i przestępstwom seksualnym. 6. Ośrodki pomocy psychologicznej, medycznej i prawnej.	
	3. Orientacja seksualna a zachowania tolerancyjne i nietolerancyjne.	1. Homoseksualizm jako orientacja seksualna. 2. Homoseksualizm pozorny i rzeczywisty. 3. Przyczyny homoseksualizmu (uwarunkowania biologiczne i psychogenne). 4. Tolerancja uznająca prawa innych i szanująca odrębność poglądów. 5. Formy dyskryminacji wobec odmienności seksualnych, kulturowych, etnicznych i religijnych. 6. Przeciwdziałanie dyskryminacji „inności”. 7. Tolerancja dla inności, ale nie dla zachowań przestępczych, destrukcyjnych i demoralizujących.	
	4. Choroby przenoszone drogą płciową / <i>podział na grupy dziewcząt i chłopców/</i> .	1. Rozprzestrzenianie się chorób jako skutek częstej zmiany partnerów i braku wiedzy. 2. Rodzaje chorób przenoszonych drogą płciową: • bakteryjne, • pierwotniakowe, • wirusowe, • grzybicze. 3. Profilaktyka chorób przenoszonych drogą płciową, ze szczególnym uwzględnieniem zapobiegania infekcji wirusem HPV (rak szyjki macicy) i wirusowego zapalenia wątroby.	
	5. Jak uchronić się przez AIDS?	1. Najważniejsze fakty z historii badań nad wirusem HIV i chorobą AIDS. 2. Sytuacja epidemiologiczna w Polsce i na świecie. 3. Drogi zakażenia wirusem HIV.	

		<p>4. Etapy rozwoju zakażenia wirusem HIV prowadzące do choroby AIDS.</p> <p>5. Chory na AIDS w rodzinie.</p> <p>6. Leczenie zakażeń HIV.</p> <p>7. Jak uniknąć zachowań ryzykownych?</p>	
	6. Seks i życiowe decyzje /podział na grupy dziewcząt i chłopców/.	<p>1. Satysfakcja seksualna mężczyzny i kobiety; różnice i konsekwencje.</p> <p>2. Ważne wybory: seks jako odbarczenie fizyczne czy wzajemne oddanie; całkowity dar z siebie w prawdziwej miłości.</p> <p>3. Seks i zasady moralne; czy i jak wpływają na dalsze losy miłości.</p> <p>4. Rola rodziców w przekazywaniu norm i zasad etycznych.</p> <p>5. Seks oderwany od miłości (dezintegracja); uzależnienie i autodestrukcja.</p>	
	7. Test z dojrzałości do małżeństwa.	<p>1. Z kim na całe życie, czyli o wyborze współmałżonka.</p> <p>2. Dojrzałość do małżeństwa (fizyczna, prawna, psychiczna, umysłowa, uczuciowa, społeczna, socjalna).</p> <p>3. Kryteria wyboru partnera życiowego (atrakcyjność fizyczna, ocena cech charakteru, podobieństwo postaw, oczekiwania satysfakcji seksualnej, wiek, wykształcenie, warunki materialne, akceptacja wyboru przez rodziców).</p> <p>4. Motywy niedojrzałe wyboru współmałżonka (chęć ucieczki z domu, nieplanowana ciąża, zdobycie wartości materialnych).</p> <p>5. Ślub; waga przysięgi małżeńskiej (wierność, zaufanie, dialog).</p>	
	8. Być matką, być ojcem.	<p>1. Świadome i odpowiedzialne planowanie potomstwa.</p> <p>2. Zdrowie przyszłej matki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • niezbędne badania lekarskie, w tym dot. chorób przenoszonych drogą płciową, • rezygnacja z używek (papierosy, alkohol – ryzyko zespołu FAS u dziecka), • pierwotna profilaktyka wad cewy nerwowej (rola kwasu foliowego), • stan szczepień (uwaga: różyczka!), • ciąża a konflikt serologiczny, • ciąża a choroby odzwierzęce (toksoplazmoza). <p>3. Zdrowie przyszłego ojca:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zaniechanie używek (alkohol, papierosy) w okresie 2 miesięcy poprzedzających poczęcie dziecka. <p>4. Kondycja psychiczna i uczuciowa (miłość) małżonków.</p> <p>5. Zabezpieczenie niezbędnych warunków materialnych dla dziecka.</p> <p>6. Rozpoznanie ciąży i rozwój dziecka w okresie prenatalnym.</p>	
	9. Świadomość własnej płodności /podział na grupy dziewcząt i chłopców/.	<p>1. Prokreacja; macierzyństwo, ojcostwo.</p> <p>2. Układ rozrodczy męski.</p> <p>3. Układ rozrodczy żeński.</p> <p>4. Cykl owulacyjny.</p> <p>5. Hormonalna regulacja cyklu.</p> <p>6. Zapłodnienie.</p> <p>7. Rozwój zarodkowy – pierwsze dni życia dziecka.</p>	
	10. Zgodnie z naturą, czyli o metodach rozpoznawania płodności/podział na grupy dziewcząt i chłopców/.	<p>1. Korzyści z obserwacji cyklu.</p> <p>2. Skuteczność metod naturalnego planowania rodziny (wskaźnik Pearlą).</p> <p>3. Objawy płodności i niepłodności w cyklu kobiety – podstawowa temperatura ciała (PTC), śluz szyjkowy, ból owulacyjny.</p> <p>4. Przegląd metod NPR (metoda Billingsów, termiczna, metody symptotermiczne: J. Rötzera, podwójnego sprawdzenia – angielska).</p>	
	11. Odpowiedzialne rodzicielstwo, to znaczy ...	<p>1. Trudności w stosowaniu metod NPR.</p> <p>2. Odpowiedzialność mężczyzny w sferze prokreacji.</p> <p>3. Atuty metod NPR.</p> <p>4. Aparaty wspierające wyznaczanie okresów płodności i niepłodności: Bioself, Baby-Comp, Pearly, Persona.</p> <p>5. Programy komputerowe, np. CTLife.</p>	

		6. Strony internetowe i poradnictwo dot. NPR.	
	12. Antykoncepcja.	1. Skuteczność antykoncepcji – wskaźnik Pearla. 2. Środki mechaniczne. 3. Środki chemiczne. 4. Środki hormonalne. 5. Wkładka wewnątrzmaciczna. 6. Antykoncepcja postkoidalna. 7. Sterylizacja	
	14. Aborcja. Co mówi na ten temat prawo, medycyna i kodeks etyczny?	1. Nauka o początkach życia ludzkiego. 2. Prawo: ustawa z dnia 7 stycznia 1993 roku o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży (Dz. U. nr 17 poz. 78 z późn. zm.). 3. Medycyna: zdrowotne skutki aborcji dla matki (fizyczne i psychiczne). 4. Kodeks etyczny: każde dziecko ma prawo do życia. 5. Nieplanowana ciąża; gdzie szukać pomocy.	

PLAN DYDAKTYCZNY

Przedmiot: **Wychowanie do życia w rodzinie**

Klasa: **3 LICEUM**

9 godzin wspólnie, 5 osobno z dziewczętami i chłopcami

Lp	Temat	Cele i treści zajęć	Uwagi
1	Wychowanie do życia w rodzinie w nauczaniu szkolnym	1. Życie w małżeństwie, w którym są zaspokojone potrzeby: <ol style="list-style-type: none"> a) miłości i afiliacji, b) bezpieczeństwa i zaufania, c) przyjaźni, d) sukcesu i osiągnięć, e) rozwoju i twórczości. 2. Komunikacja małżeńska – pełna i otwarta; komunikat „ja”. 3. Dialog – nastawienie pozytywne i negatywne; rodzaje dialogu. 4. Zagrożenia komunikacji małżeńskiej. 1. Definicja konfliktu	
	2. Aby miłość nie wygasła, czyli o sztuce rozwiązywania konfliktów.	1. . Przyczyny konfliktów i kryzysów. 3. Wpływ relacji w rodzinie macierzystej. 4. Relacje w małżeństwie i rodzinie. 5. Odmienność psychiczna. 6. Niewłaściwa komunikacja. 7. Sposoby rozwiązywania konfliktów i zapobieganie kryzysom.	
	3. Funkcje rodziny.	1. Rodzina – wspólnotą osób, która zaspokaja podstawowe potrzeby człowieka. 2. Funkcje rodziny: <ol style="list-style-type: none"> a) prokreacyjna, b) ekonomiczna, c) socjalizacyjna, d) opiekuńcza, e) wychowawcza, f) kulturowa, g) religijna. 3. Rodziny dysfunkcyjne, w których jedna lub kilka funkcji nie jest realizowanych.	
	4. Jak być dobrym rodzicem, czyli o znaczeniu prawidłowych postaw rodzicielskich.	1. Dobrze wychować tzn. dać dziecku korzenie i skrzydła. 2. Prawidłowe postawy rodzicielskie: <ol style="list-style-type: none"> a) akceptacji, b) współdziałania z dzieckiem, c) autonomii, d) uznanie praw dziecka. 3. Nieprawidłowe postawy rodzicielskie: <ol style="list-style-type: none"> a) odrzucenie, b) postawa nadmiernie ochraniająca, c) postawa nadmiernie wymagająca, d) postawa niekonsekwentna. 4. Prawo dziecka do szacunku (J. Korczak).	
	Samotne rodzicielstwo – czy zawsze musi być trudne /podział na grupy dziewcząt i chłopców/.	1. Przyczyny powstawania rodzin niepełnych. 2. Jak zadbać o rozwój własny i dziecka? 3. Pułapki samotnego rodzica: <ol style="list-style-type: none"> a) „emocje na huśtawce”, b) przemieszanie ról, c) trudna sytuacja materialna, „wszystko na mojej głowie”, d) osamotnienie i zamknięcie, e) triangulacja (rodzice wciągają dziecko do swoich konfliktów), 	

		f) symbiotyczna relacja. 4. Pomoc dla samotnych rodziców (organizacje pozarządowe, wyznaniowe, preferencje ze strony państwa).	
	6. Pragnienie dziecka. Jak rozwiązać problem niepłodności?	1. Dziecko nieoczekiwane czyli nieplanowana ciąża. Sposoby szukania pomocy dla matki. 2. Brak dziecka, czyli bezdzietność. 3. Jak zaspokoić „głód posiadania” dziecka? a) metoda in vitro, b) naprotechnologia, c) adopcja. 4. Polskie prawo o przysposobieniu (adopcji). 5. Rodziny zastępcze	
	7. Prawo do godnego życia-bez przemocy <i>/podział na grupy dziewcząt i chłopców/.</i>	1. Co mówią statystyki policyjne o przemocy? 2. Czym jest przemoc domowa? 3. Dlaczego przemoc zniewala? 4. Mity dotyczące przemocy. 5. Jak przemoc niemoc? 6. Jak rozpoznać osobę, która kocha dojrzałe? 7. Gdzie szukać pomocy?	
	8. Poradnictwo młodzieżowe i rodzinne.	1. Poradnictwo – jako wsparcie człowieka w kryzysie i poszukiwanie optymalnych rozwiązań problemu życiowego. 2. Obszary poradnictwa. 3. Rodzaje poradnictwa. 4. Standardy poradnictwa instytucjonalnego.	
	9. Komercjalizacja ludzkiej seksualności. Pornografia <i>/podział na grupy dziewcząt i chłopców/.</i>	1. Pornografia jako fałszywe wyobrażenia więzi między kobietą a mężczyzną. 2. Współżycie seksualne – oderwane od miłości, małżeństwa i odpowiedzialności za drugą osobę. 3. Zjawisko banalizowania współżycia seksualnego. 4. Instrumentalne traktowanie drugiego człowieka, szczególnie kobiety. 5. Uzależnienie od pornografii.	
	10. Trudności życia małżeńskiego: alkoholizm, narkomania, sekty <i>/podział na grupy dziewcząt i chłopców/.</i>	1. Alkoholizm, który niszczy więzi rodzinne, prowadzi do przemocy i biedy materialnej: a) manipulacje i szantaże uzależnionego, b) cierpienia najbliższych, c) przewyciężanie problemów i sposoby pomocy, d) abstynencja młodzieży, szczególnie pochodzącej z rodzin z problemem alkoholowym. 2. Narkotyki – śmiertelna pułapka a) szybkie uzależnienie, b) naiwność młodzieży, c) zerwanie więzi rodzinnych, d) narkomania a choroby i przestępczość, e) konieczność terapii. 3. Sekty i zysk finansowy a) „bombardowanie miłością”, b) sposoby manipulacji, c) obietnica szczęścia, d) uwaga: znaki ostrzegawcze przed sektami, e) sposoby uchronienia się przed sektami.	
	11. Rodzina i prawo.	1. Prawodawstwo wobec rodziny: a) akty prawne regulujące funkcjonowanie rodziny, b) podstawowe pojęcia dot. rodziny, c) małżeństwo: – zasady prawa małżeńskiego, – zawarcie małżeństwa, – formy zawarcia małżeństwa,	

		<ul style="list-style-type: none"> – skutki prawne zawarcia małżeństwa. d) Rodzice – dzieci: – władza rodzicielska 	
	12. Gdy małżeństwo się rozpada / <i>podział na grupy dziewcząt i chłopców/</i> .	<ol style="list-style-type: none"> 1. Separacja, czyli czasowe zawieszenie życia małżeńskiego. 2. Ostateczny rozpad życia małżeńskiego. 3. Rozwód i separacja w polskim prawie. 4. Polskie prawo a konkubinaty. 5. Rozwód a dzieci. 6. Miłość i dojrzałość – gwarantami trwałości małżeństwa i rodziny. 	
	13. Gdy nie wszyscy są zdrowi, czyli o niepełnosprawności w rodzinie.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Człowiek niepełnosprawny w rodzinie: <ul style="list-style-type: none"> a) niepełnosprawność fizyczna, b) niepełnosprawność psychiczna. 2. Obawy i lęki przed człowiekiem niepełnosprawnym. 3. Pomoc w rodzinie osobom chorym i niepełnosprawnym. 4. Zdrowy człowiek nie tylko dawcą, lecz również biorcą. 5. Organizacje państwowe, społeczne, wyznaniowe wspierające niepełnosprawnych. 6. Wolontariat potrzebny od zaraz. 	
	14. Zmierzch dnia, czyli zakończenie życia.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Starzejące się społeczeństwo. 2. Człowiek sędziwy w rodzinie: <ul style="list-style-type: none"> a) charakterystyka człowieka starszego, b) postawa młodych wobec ludzi starszych i schorowanych. 3. Pożegnanie i śmierć. 4. Problem eutanazji. 	